

Sygn. akt IV KK 448/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Jerzy Grubba (sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

Protokolant Małgorzata Gierczak

przy udziale prokuratora Prokuratury Regionalnej w Ł. Bożeny Góreckiej
delegowanego do Prokuratury Krajowej,

w sprawie **B. G.**

skazanego z art. 148 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 16 listopada 2021 r.,

kasacji, wniesionej przez obrońcę

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 15 czerwca 2020 r., sygn. akt II AKa [...]

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w G.

z dnia 16 stycznia 2020 r., sygn. akt IV K [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok
Sądu Okręgowego i sprawę przekazuje do ponownego
rozpoznania Sądowi Okręgowemu w G..**

UZASADNIENIE

B. G. stanął pod zarzutem tego, że:

- w dniu 26 kwietnia 2018 roku w Z., działając z zamiarem bezpośrednim pozbawienia życia A. K. dokonał jego zabójstwa, w ten sposób, że zadawał mu ciosy nożem, powodując obrażenia ciała w postaci trzech ran kłutych, to jest rany tylnej ściany klatki piersiowej w okolicy łopatki po stronie lewej, rany nadbrzusza lewego oraz rany śródbrzusza po stronie prawej, w wyniku, których doszło do powstania odmy płuca lewego, uszkodzenia ściany jelita i krezki oraz sieci większej, a w konsekwencji do powstania ostrej niewydolności krążeniowo – oddechowej, w wyniku następstw pourazowych, powodując zgon pokrzywdzonego w dniu 28 kwietnia 2018 roku,

tj. popełnienia przestępstwa z art. 148§1 k.k.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z dnia 16 stycznia 2020 r. w sprawie IV K [...] oskarżonego uznano za winnego zarzucanego czynu i za to wymierzono mu karę 15 lat pozbawienia wolności.

Orzeczenie to zaskarżone zostało apelacjami prokuratora Prokuratury Rejonowej w Z. i obrońcy.

Oskarżyciel publiczny zaskarżył wyrok w zakresie wymiaru kary podnosząc jej rażącą niewspółmierność i wniósł o wymierzenie kary 25 lat pozbawienia wolności.

Obrona podniosła natomiast zarzuty:

1. mającą wpływ na treść zaskarżonego wyroku rażącą obrazę prawa procesowego, a to art. 4, art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. poprzez naruszenie zasady obiektywizmu, zastąpienie zasady swobodnej oceny dowodów dowolną oceną dowodów i w konsekwencji uznanie, że oskarżony dopuścił się czynu zarzucanego aktem oskarżenia, podczas gdy prawidłowa ocena zebranego materiału dowodowego dokonana przy uwzględnieniu zasady swobodnej oceny dowodów, zasad prawidłowego rozumowania i doświadczenia życiowego powinna prowadzić do wniosku, że oskarżony działał w warunkach kontratypu obrony koniecznej określonego w art. 25§1 k.k.;
2. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia, będący konsekwencją obrazy prawa procesowego, mający istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a polegający na przyjęciu, iż:

1. oskarżony popełnił zarzucany mu czyn, podczas gdy zgromadzony w sprawie materiał dowodowy daje podstawy do przyjęcia, iż oskarżony działał w warunkach kontratypu obrony koniecznej, co rozwinięto w uzasadnieniu;
2. oskarżony dokonał zabójstwa działając z zamiarem bezpośrednim, podczas gdy z okoliczności sprawy wynika, że oskarżonemu działania w zamiarze bezpośrednim przypisać nie można.

A jako ewentualny, zarzut:

- rażącej niewspółmiernie surowej kary w wymiarze 15 lat pozbawienia wolności, przy wymiarze, której Sąd pominął istotne okoliczności łagodzące, takie jak: wyrażenie przez oskarżonego skruchy, przeproszenie najbliższych pokrzywdzonego, zachowanie oskarżonego przed i po popełnieniu czynu, które to okoliczności gdyby miały wpływ na jej wymiar, winny skutkować orzeczeniem kary pozbawienia wolności w zdecydowanie niższym wymiarze;

Podnosząc powyższe obrona wniosła o:

- przyjęcie, że oskarżony działał w warunkach obrony koniecznej i w konsekwencji zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu ewentualnie zmianę zaskarżonego wyroku poprzez wyeliminowanie z podstawy prawnej skazania i wymiaru kary przepisów art. 148§1 k.k. i ocenę zachowania oskarżonego pod kątem wypełnienia przez niego znamion przestępstwa określonego w art. 156§1 pkt 2 k.k. i wymierzenie kary w dolnych granicach ustawowego zagrożenia lub też, w przypadku nieuwzględnienia głównych zarzutów, o zmianę orzeczonej w stosunku do oskarżonego kary jako rażąco niewspółmiernej i orzeczenie jej w najniższym możliwym wymiarze.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 15 czerwca 2020r. w sprawie II AKa [...] utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Kasację od tego orzeczenia złożył obrońca skazanego podnosząc w niej zarzut:

- rażącego naruszenie prawa procesowego, mające istotny wpływ na treść wyroku, a to art. 433§1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 4 k.p.k., art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k., polegające na uchybieniu prawidłowej kontroli odwoławczej poprzez nienależyte rozważenie zarzutów odwoławczych dotyczących naruszenia przez

Sąd I instancji zasady swobody oceny dowodów, podczas gdy prawidłowa kontrola dokonana przez Sąd odwoławczy i analiza zgłoszonych zarzutów winna prowadzić do wniosku, iż Sąd I instancji przekroczył zasadę swobodnej oceny dowodów, podczas gdy prawidłowa ocena zebranego materiału dowodowego dokonana przy uwzględnieniu zasady swobodnej oceny dowodów, zasad prawidłowego rozumowania i doświadczenia życiowego, jak również zasady in dubio pro reo powinna prowadzić do wniosku, 1) że skazany działał w warunkach kontratypu obrony koniecznej określonego w art. 25§1 k.k., oraz 2) że brak jest możliwości przypisania skazanemu zabójstwa w zamiarze bezpośrednim.

Podnosząc powyższe skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w G., przyjęcie, że skazany działał w warunkach obrony koniecznej i w konsekwencji uniewinnienie skazanego od popełnienia zarzucanego mu czynu ewentualnie o uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnego w [...] do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasację Prokuratura Rejonowa w Z. wniosła o oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest zasadna w zakresie w jakim podnosi zarzut naruszenia art. 433§2 k.p.k.

W pkt 2 apelacji obrona postawiła zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia. Sąd Apelacyjny ustosunkowując się do niego stwierdził, że „nie doszło do błędu w ustaleniach faktycznych będących podstawą zaskarżonego wyroku” (k. 7 uzasadnienia wyroku, pkt 3.3 formularza). Rzecz jednak w tym, że w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego w ogóle nie przedstawiono jakichkolwiek ustaleń faktycznych dokonanych przez ten Sąd. Choć zdecydowano się dla sporządzenia uzasadnienia w niniejszej sprawie posłużyć drukiem formularza, a druk ten w pkt 1.1 „nakazuje” przedstawić fakty uznane za udowodnione, a następnie fakty uznane za nieudowodnione – pkt 1.2, autor uzasadnienia w tych miejscach ograniczył się do trzykrotnego powtórzenia treści zarzutu postawionego oskarżonemu w akcie oskarżenia.

Zdecydowanie wskazać należy tu, że przytoczenie treści zarzutu postawionego w akcie oskarżenia, nawet jeżeli odpowiada opisowi przypisanego czynu nie jest tożsame z przedstawieniem ustaleń faktycznym dokonanych w sprawie.

Z treści uzasadnienia wyroku nie wynika zatem jaki przebieg zdarzenia ustalił Sąd Okręgowy, nie wiadomo też dlaczego przyjął, że sprawca działał z zamiarem bezpośrednim. W tym ostatnim zakresie bowiem uzasadnienie ogranicza się do stwierdzenia, że „całokształt okoliczności podmiotowych i przedmiotowych w niniejszej sprawie powoduje, że działanie oskarżonego wypełniało znamiona zbrodni zabójstwa popełnionej w zamiarze bezpośrednim”. Jednocześnie jednak z uzasadnienia tego nie wynika do jakich to ustalonych przez ten Sąd okoliczności podmiotowych i przedmiotowych odwołuje się jego autor.

Powyższe zdanie, jak wskazano to wyżej, w istocie nic nie wnoszące, miałoby też w ocenie autora uzasadnienia stanowić wyjaśnienie powodów przyjętej kwalifikacji prawnej. Słusznie przy tym wskazano, że dla prawidłowego omówienia powodów przyjęcia kwalifikacji z art. 148§1 k.k. *„niezbędna jest analiza motywacji sprawcy, stosunków pomiędzy sprawcą a pokrzywdzonym w czasie poprzedzającym agresywne działania sprawcy i tła zajścia”*. Tylko, że jednocześnie uzasadnienie to nie przedstawia takiej analizy.

Zasadnie zatem obrona podnosi, że nie wykazano dlaczego przyjęto kwalifikację działania skazanego ze wskazanego przepisu a nie przykładowo z art. 156§1 pkt 2 k.k.

W tej sytuacji stwierdzić trzeba, że uzasadnienie sporządzone w niniejszej sprawie przez Sąd Okręgowy nie spełnia nawet najbardziej minimalnego standardu z art. 424§1 k.p.k.

Do pewnego stopnia sytuację tę próbował „naprawić” Sąd Apelacyjny po części przedstawiając własne rozważania w tej przestrzeni, jednak za punkt wyjścia przyjmują one stwierdzenie, że „Sąd Okręgowy procedował w niniejszej sprawie prawidłowo, nie naruszając podstawowych zasad procesu karnego oraz poczynił trafne ustalenia faktyczne” (k. 8 uzasadnienia wyroku pkt 5.1.1 formularza). Stwierdzenie to jednak nie jest prawdziwe nie tyle wobec tego, że poczynione przez Sąd I instancji ustalenia faktyczne nie są trafne, lecz dlatego, że w ogóle ich brak.

Powyższe uchybienie zdecydowanie wykracza poza obszar jakości sporządzonego przez Sąd Okręgowy uzasadnienia wyroku. Nie ma zatem odniesienia do niego dyspozycja art. 455a k.p.k. Rzecz bowiem w tym, że oskarżony musi mieć zagwarantowane prawo do zakwestionowania ustaleń faktycznych dokonanych przez sąd I instancji, wynika to choćby z art. 438 pkt 3 k.p.k. Jeżeli zaś ustalenia faktyczne dokonane zostają po raz pierwszy (i to nie poprzez ich zmianę wynikającą z odmiennej lub nowej oceny dowodów związanej z rozpoznaniem środka odwoławczego) na etapie postępowania odwoławczego, to strona w ogóle nie ma możliwości zaskarżenia takich ustaleń, bowiem w sprawie zapadł prawomocny wyrok, a art. 523§1 k.p.k. nie zezwala na podniesienie takiego zarzutu w kasacji. To z kolei prowadzi do drastycznego ograniczenia prawa do obrony przysługującego oskarżonemu, a szerzej, do naruszenia praw stron do rzetelnego procesu – art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

Stąd postawiony w niniejszej sprawie zarzut obrazy art. 433§2 k.p.k. poprzez niewłaściwe rozpoznanie zarzutu apelacyjnego – błędu w ustaleniach faktycznych – należy uznać za słuszny.

Powracając do kwestii sporządzania przez Sąd Okręgowy uzasadnienia na druku formularza, stwierdzić wypada, że w tym wypadku formularz ten w części dotyczącej przedstawienia ustaleń faktycznych nie został w ogóle wypełniony. Za taką czynność nie można bowiem uznać przytoczenia treści zarzutu postawionego w akcie oskarżenia, czy opisu czynu przypisanego. Opis taki jest bowiem wynikiem ustalenia konkretnych znamion czynu zabronionego dokonany w oparciu o przyjęty stan faktyczny – proces subsumpcji. Każdorazowo zatem ustalenie stanu faktycznego jest elementarnym zadaniem, które musi wykonać sąd rozpoznający sprawę (w przypadku sądu odwoławczego może to polegać na zaakceptowaniu ustaleń sądu I instancji).

Gdyby zaś próbować rozważania w tej materii ograniczyć do jakości owych formularzy, to stwierdzić po raz kolejny wypada, że ustawowe przyzwolenie na posługiwanie się formularzami, jak można przypuszczać, miało na celu skoncentrowanie rozważań sądów na najistotniejszych dla rozstrzygnięcia elementach uzasadnienia wyroku. Nie do zaakceptowania zatem jest takie

używanie druku formularza, które prowadzi do wyeliminowania z uzasadnienia tych właśnie, najistotniejszych, rozważań. Tak zaś stało się w tym wypadku.

Przydatność druków formularzy zaproponowanych do sporządzania uzasadnień wyroków z punktu widzenia możliwości rzetelnego wykonania tego dokumentu nie zawsze należy ocenić jako wystarczającą. Na uwadze należy tu mieć względy wyłożone już przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 11 sierpnia 2020r., w sprawie o sygn. akt I KA 1/20.

Sporządzenie uzasadnienia na formularzu jest zatem prawnie dozwolone tylko wówczas, gdy sąd ten nie dojdzie do przekonania, że materia sprawy nie pozwala mu na sporządzenie tego dokumentu w tej uproszczonej formie bez naruszenia prawa strony do rzetelnego procesu, które to prawo ma absolutny prymat przed uprawnieniem sądu do stosowania tych „pomocnych” rozwiązań o charakterze biurowo – technicznym.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.

Ponieważ uchyleniu uległ wyrok Sądu Apelacyjnego i utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Okręgowego, postępowanie sądowe w niniejszej sprawie należy przeprowadzić od początku.